

EUROPOS
KOMISIJA

EUROPOS SĄJUNGOS
VYRIAUSIASIS ĮGALIOJINIS
UŽSIENIO REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Bruselis, 2014 03 27
JOIN(2014) 12 final

**BENDRAS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Pokyčiai kaimyninėse šalyse.
Europos kaimynystės politikos įgyvendinimas 2013 m.**

{SWD(2014) 69 final}
{SWD(2014) 70 final}
{SWD(2014) 71 final}
{SWD(2014) 72 final}
{SWD(2014) 73 final}
{SWD(2014) 74 final}
{SWD(2014) 92 final}
{SWD(2014) 93 final}
{SWD(2014) 94 final}
{SWD(2014) 95 final}
{SWD(2014) 96 final}
{SWD(2014) 97 final}
{SWD(2014) 98 final}
{SWD(2014) 99 final}
{SWD(2014) 100 final}

1. Įžanga

Vykdydama Europos kaimynystės politiką (EKP) ES siekia su kiekviena šalimi partnere plėtoti ypatingus santykius ir taip sukurti saugumo, gerovės ir geros kaimynystės erdvę. Siekiant šių tikslų 2013 m. padaryta tam tikra pažanga. ES rėmė rytinių ir pietinių EKP šalių tęsiamas reformas. Tačiau praėjusiais, kaip ir ankstesniais metais, taip pat tęsėsi krizės, kurias lėmė tam tikrų kaimyninių šalių politinis nestabilumas ir vis dar sudėtingos socialinės ir ekonominės sąlygos. Su saugumu susijusių uždavinių tiek pavienėse šalyse, tiek regione padaugėjo, todėl kai kuriose šalyse ankstesniais metais padaryta demokratinių reformų pažanga iš dalies sumenko ir sumažėjo ekonomikos atsigavimo galimybės.

Šiame bendrame komunikate, prie kurio pridėti bendri tarnybų darbiniai dokumentai¹, apžvelgiama pažanga, kurią ES ir šalys partnerės² padarė siekdamos bendrai sutartų reformų tikslų ir sprendamos abiem šalims kylančius konkrečius uždavinius.

Tiek teigiami, tiek neigiami pokyčiai 2013 m. parodė, kad politikos įgyvendinimo rezultatai tiesiogiai priklauso nuo vyriausybių gebėjimo ir ryžto vykdyti reformas ir stiprinti santykius su ES, taip pat nuo pajėgumų užtikrinti darbotvarkės klausimų aiškumą bei visuomenės paramą jiems ir jų laikytis. Įgyvendinant politiką, kuria tinkamiau remiamos reformos ir laipsniški pokyčiai ilgesniu laikotarpiu, kilo tam tikrų uždavinių skatinant šalis partneres priimti politikos priemones, kuriomis užtikrinamas didesnis saugumas, taip pat vykdyti daugiau demokratinių ir ekonominių reformų aplinkybėmis, kai vyksta staigūs pokyčiai ir nebuvo užtikrinamas politinis ir socialinis stabilumas.

Šalių partnerių pasirenkamos vykdyti reformos ir užmojai, susiję su jų santykiais su ES, taip pat joms kylantys uždaviniai vis labiau skiriasi. Dėl kai kurių šalių priimtų sprendimų santykius su ES reikės labiau diferencijuoti, kad būtų atsižvelgiama į kiekvienos šalies partnerės lūkesčius ir poreikius, drauge išsaugant ES strateginius interesus. ES toliau laikosi įsipareigojimo su kiekviena kaimynine šalimi užmegzti partnerystės ryšius, kuriais būtų atsižvelgiama į individualius šalių poreikius, pajėgumus ir reformų tikslus.

Sutartų reformų tikslų įgyvendinimas šalyse partnerėse taip pat priklauso nuo padėties regione, kitų veikėjų veiksmų, kartais – nuo tarpusavyje nesuderinamų tikslų. Kai kurios rytinės Europos šalys partnerės, kuriose politinės reformos vis dar nėra tvirtos, kurių ekonomika auga lėtai ir kurioms būdingos struktūrinės ekonomikos problemos, dėl siekio užmegzti glaudesnius ryšius su ES patyrė akivaizdų išorės spaudimą, susijusį, pavyzdžiui, su galimais energijos kainų pokyčiais ir dirbtinėmis prekybos kliūtimis. Pietinėse kaimyninėse šalyse kelių regioninio ar pasaulinio masto veikėjų veiksmai taip pat turėjo poveikio tokiems įvykiams kaip konfliktas Sirijoje ir politinė (bei ekonominė) krizė Egipte. Siekdama, kad EKP būtų veiksmingesnė ir tinkamesnė, ES savo ruožtu toliau palaikys ryšius ir bendradarbiaus su šiais regioninio ir pasaulinio masto veikėjais ir sieks užtikrinti, kad pastangų vykdyti reformas nežlugdytų tarpusavyje nesuderinami politikos tikslai. Vykdomos demokratinės ir ekonominės reformos naudingos ES kaimyninėms šalims partnerėms ir jų artimiausioms kaimyninėms šalims.

¹ Prie šio bendro komunikato pridėta dvylika šalių pažangos ataskaitų, kuriose vertinama, kaip 2013 m. šalyse, su kuriomis susitarta dėl EKP veiksmų plano arba atitinkamų dokumentų, įgyvendinta EKP; dvi regioninės pažangos ataskaitos, kuriose apžvelgiama 2013 m. padaryta pažanga įgyvendinant Rytų partnerystę ir Partnerystę siekiant demokratijos ir bendros gerovės, ir statistinis priedas.

² Europos kaimyninėmis šalimis laikomos Alžyras, Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Egiptas, Gruzija, Izraelis, Jordanija, Libanas, Libija, Moldovos Respublika (toliau – Moldova), Marokas, Palestina (šiuo dokumente naudojama nuoroda nereiškia, kad Palestina pripažįstama kaip valstybė, ir ja nedaromas poveikis pozicijoms dėl Palestinos pripažinimo valstybe), Sirija, Tunisas ir Ukraina.

Dramatiški įvykiai Ukrainoje yra parodė, kad įsipareigojimų ir visuomenės nuotaikų nepaisanti vyriausybė, patyrusi nepriimtina išorės spaudimą, gali sukelti politinę ir socialinę sumaištį.

Bendradarbiaudama su tarptautiniais partneriais ES ryžtingai remia naująją šalies valdžią, kad padėtis būtų stabilizuota, būtų išsaugota šalies vienybė kartu visiškai gerbiant visas bendruomenes ir gyventojų grupes, taip pat kad būtų įgyvendinti piliečių siekiai. Šiuo tikslu 2014 m. kovo 5 d. Europos Komisija priėmė paramos Ukrainai priemonių, kuriomis paankstinamas ir sustiprinamas daugelio Rytų partnerystės politikos ir priemonių įgyvendinimas, rinkinį³. Siūlomomis priemonėmis iš ES biudžeto ir ES tarptautinių finansų įstaigų lėšų galėtų būti iš viso suteikta bent 11 mlrd. EUR vertės parama, kuri papildytų didelį TVF ir Pasaulio banko teikiamą finansavimą. Laikantis tokio požiūrio siekiama padėti Ukrainai įgyvendinti savo siekius, kuriuos piliečiai ir pilietinė visuomenė aiškiai išreiškė per precedento neturinčius įvykius Kijeve ir visoje šalyje.

2014 m. kovo 18 d. su Krymo Respublikos ir Sevastopolio miesto *de facto* valdžios institucijomis Rusijos Federacija pasirašė sutartį, kuria Krymas nedelsiant *de facto* prijungiamas prie Rusijos Federacijos. Kovo 18 d. Europos Vadovų Tarybos Pirmininkas H. Van Rompuy ir Europos Komisijos pirmininkas J. M. Barroso pareiškė, kad Europos Sąjunga nepripažįsta nei neteisėto referendumo Kryme, nei jo rezultatų. Turi būti užtikrintas Ukrainos suverenitetas, teritorinis vientisumas ir nepriklausomybė. Europos Sąjunga nepripažįsta ir nepripažins Krymo ir Sevastopolio prijungimo prie Rusijos Federacijos.

Kaip nurodyta 2014 m. kovo 20 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose, referendumas ir po jo įvykdyti veiksmai laikomi neteisėtais. Kitą dieną ES ir Ukraina pasirašė asociacijos susitarimo politinę dalį ir patvirtino įsipareigojimą pasirašyti ir sudaryti likusias asociacijos susitarimo dalis, kurios kartu su politine dalimi laikomos vienu bendru dokumentu. Kaip nurodyta neseniai Užsienio reikalų tarybos priimtose išvadose⁴, asociacijos susitarimas nėra galutinis ES ir Ukrainos bendradarbiavimo tikslas.

Besitęsianti krizė pietinėse kaimyninėse šalyse, visų pirma besitęsiantis pilietinis karas Sirijoje ir jo neigiamas poveikis kaimyninėms šalims, taip pat pareikalavo nuolatinio ES dėmesio ir pastangų. Dėl Lisabonos sutartimi suteiktų įgaliojimų ES gali taikyti daugiau įvairių politinių ir techninių priemonių – jos suteikė galimybę ES atlikti svarbų politinį vaidmenį Tunise, Egipte ir Libijoje vykstant perėjimo prie demokratijos procesams.

Vyriausioji įgaliotinė ir Komisijos pirmininko pavaduotoja užmezgė tvirtus ryšius su įvairiais politiniais veikėjais ir jai suteikta unikali galimybė net labai sudėtingomis aplinkybėmis susitikti tam tikrais asmenimis, pavyzdžiui, su M. Mursiu. Tai reiškia, kad palaikydama ryšius su valdžios institucijomis ES gali tvirčiau ginti puoselėjamas vertybes.

ES specialusis įgaliotinis pietinėms Viduržemio jūros šalims Bernardino Leonas ir ES specialusis įgaliotinis žmogaus teisių klausimais Stavros Lambrinidis taip pat atliko svarbų vaidmenį teikdami pagalbą ir stiprindami ES autoritetą regione.

ES taip pat ėmėsi skubių ir svarbių priemonių, kad būtų šalinamos pilietinio karo Sirijoje pasekmės ir sustabdytas vis didesnis poveikis regionui, pavyzdžiui, susijęs su pabėgėlių srautais ir konflikto Sirijos kaimyninėse šalyse pavojumi. Priėmus bendrą komunikatą

³ SEC(2014) 200.

⁴ 2014 m. vasario 10 d. Užsienio reikalų tarybos posėdyje Briuselyje priimtose Tarybos išvados dėl Ukrainos.

*Visapusiško ES atsako į krizę Sirijoje koncepcija*⁵, 2013 m. krizės padariniams šalinti skirta papildoma 400 mln. EUR finansinė parama. Atsižvelgdama į precedento neturintį krizės poveikį Sirijos gyventojams ir kaimyninių šalių stabilumui, ES Sirijos krizės aukoms teikė didžiausią humanitarinę ir nehumanitarinę pagalbą.

Nors keliais atvejais ES pavyko išspręsti uždavinius ir skubiai reaguoti, reikėtų toliau svarstyti, kaip ES politika ir priemonėmis būtų galima tinkamiau atsižvelgti į labai įvairias aplinkybes šalyse partnerėse, taip pat kaip koreguoti tam tikrus komponentus, be kita ko, taikant papildomas politikos priemones. Formuojant ES politiką ir rengiant finansines priemones reglamentuojančius teisės aktus, pavyzdžiui, makrofinansinės pagalbos pagrindų teisės aktą, rengiant supaprastintas procedūras prekybos politikos srityje arba laikantis skubių sprendimų, susijusių su BSGB priemonių panaudojimu, priėmimo procedūrų, būtina atsižvelgti į poreikį sparčiai veikti esant skirtingoms aplinkybėms ir laikytis skirtingų sprendimų priėmimo procedūrų. Šiems klausimams ES institucijos ir valstybės narės turėtų skirti daugiausia dėmesio, kad ES galėtų tinkamiau reaguoti į įvykius kaimyninėse šalyse ir atsižvelgti į kintančius šalių partnerių poreikius.

2. Įgyvendinimas

Kaip ir 2012 m., šalių partnerių pažanga vykdant reformas buvo labai nevienoda.

Pietinėse kaimyninėse šalyse pastangoms įgyvendinti sutartą reformų darbotvarkę kliudė bendra politinė padėtis. Vykstant įtraukiam dialogui ir nepaisant didelių grėsmių saugumui visus 2013 m., Tunise užtikrinta perėjimo prie demokratijos pažanga. Pagrindiniai demokratiniai laimėjimai – gruodžio mėn. viduryje paskirta nauja vyriausybė ir 2014 m. sausio mėn. priimta nauja konstitucija. Maroke dėl sudėtingų politinių aplinkybių įgyvendinant 2011 m. konstitucine reforma nustatytus įsipareigojimus padaryta menka pažanga. Po liaudies demonstracijų ir ginkluotųjų pajėgų ultimatumo Egipto prezidentas Mohamedas Mursis nušalintas nuo pareigų ir paskirtas laikinai pareigas einantis prezidentas. Libijoje vis dar kyla rimtų tiek vietinės reikšmės, tiek visam Šiaurės Afrikos regionui poveikį darančių su saugumu susijusių uždavinių (pavyzdžiui, krizės Sahelio regione ir Malyje). Sirijos pilietinis karas daro didelį poveikį Libano, kuriame paskirta nauja vyriausybė, ir Jordanijos politikos, ekonomikos ir socialinei sistemoms, todėl šalys nepajėgia vykdyti politinių ir struktūrinių reformų. JAV atnaujiną pastangas taikiai išspręsti Izraelio ir Palestinos konfliktą – liepos mėn. atnaujintos derybos, kuriomis per devynis mėnesius siekiama susitarimo dėl visų galutinio statuso klausimų.

Kai kuriose rytinėse kaimyninėse šalyse demokratinės struktūros buvo stiprinamos, tačiau plataus masto reformas kartais stabdė arba lėtino politinių arba ekonominių interesų turinčios grupės. Moldova ir Gruzija užbaigė derybas ir parafavo asociacijos susitarimus, į kuriuos taip pat įtrauktos išsamią ir visapusišką laisvosios prekybos erdvę (IVLPE) reglamentuojančios nuostatos, padarė pažangą vykdydamos politines ir teismų reformas, taip pat tęsė reformas, kad būtų pasirengta asociacijos susitarimo ir IVLPE reglamentuojančių nuostatų įgyvendinimui. Tačiau 2013 m. pradžioje Moldovoje kilusi politinė krizė parodė, kad kai kurios valstybinės institucijos nepajėgia pasipriešinti interesų turinčioms grupėms, kad konstitucinė kontrolės ir pusiausvyros užtikrinimo sistema veikia ribotai ir kad reformų rezultatai tėra menki. 2013 m. rudenį Gruzijoje vykę rinkimai buvo jau antras mėginimas per paskutinius 18 mėnesių pereiti prie demokratijos ir jais užtikrintas svarbus konstitucijoje numatytas perėjimas nuo pusiau prezidentinės prie

⁵ JOIN(2013) 22/2, *Visapusiško ES atsako į krizę Sirijoje koncepcija*.

parlamentinės sistemos. 2013 m. vasario mėn. Armėnijoje vykę prezidento rinkimai nepaisant tam tikrų pažeidimų buvo įvertinti kaip tinkamai administruoti ir atitinkantys pagrindines laisves. Armėnija derėjosi dėl asociacijos susitarimo ir IVLPE reglamentuojančių nuostatų, tačiau nusprendusi prisijungti prie Eurazijos muitų sąjungos, dokumentų neparafavo. Sustabdžius asociacijos susitarimo pasirašymo darbus, reformų procesas Ukrainoje visiškai sustojo. Tai paskatino masinius piliečių protestus (vadinamąjį Euromaidaną), kuriuose palaikytas politinės asociacijos ir ekonominės integracijos su ES siekis. Azerbaidžanas turi dėti daugiau pastangų, kad būtų paisoma pagrindinių teisių ir laisvių. Baltarusija nepadarė jokios politinių reformų įgyvendinimo pažangos.

Atskirų šalių pažanga laikantis 2013 m. priimtų svarbiausių rekomendacijų

Armėnija laikėsi tam tikrų svarbiausių rekomendacijų. Siekdama atsižvelgti į ESBO / Demokratiškas institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) rekomendacijas dėl rinkimų, Armėnija sukūrė darbo grupę, kuriai pavesta užduotis teikti pasiūlymus. Imtasi tam tikrų kovos su aukšto rango pareigūnų korupcija veiksmų, tačiau Etikos komisijos darbas iki šiol neveiksmingas. Toliau rengta nereikalingų teisės aktų naikinimo programa, kuri turėtų padėti sumažinti administracinę naštą ir korupcijos galimybes. Sukurta nauja tarpžinybinė komisija, atsakinga už nacionalinės žmogaus teisių apsaugos strategijos įgyvendinimą. Ji priėmė alternatyvios karinės tarnybos įstatymo ir lygių moterų ir vyrų teisių bei galimybių įstatymo pataisas. Pažanga įgyvendinant viešojo administravimo reformas buvo ribota, priimtose kelios priemonės siekiant pertvarkyti teismus, skatinti sektorių reformas ir siekti reglamentavimo su ES *acquis* derinimo.

Azerbaidžanas laikėsi tam tikrų svarbiausių rekomendacijų. Iš dalies išspręsti viešųjų finansų valdymo klausimai ir priimta kovos su korupcija priemonių.

Gruzija atsižvelgė į daugumą svarbiausių rekomendacijų, kurios buvo pateiktos praėjusių metų EKP įgyvendinimo pažangos ataskaitoje. Surengti tarptautinius standartus atitinkantys prezidento rinkimai. Toliau vykdytos teisingumo sistemos reformos, padaryta pažanga sektorių reformų ir reglamentavimo su ES *acquis* derinimo srityse. Šalis aktyviai dalyvavo Ženevos dialoge ir padedama ES ėmėsi priemonių šalies viduje perkeltų asmenų gyvenimo sąlygoms gerinti. Ji taip pat atnaujino įsipareigojimą tinkamai bendradarbiauti su atsiskirti siekiančiais regionais.

Moldova atsižvelgė į daug svarbiausių rekomendacijų, kurios buvo pateiktos praėjusių metų EKP įgyvendinimo pažangos ataskaitoje. Baigtas vizų režimo liberalizavimo veiksmų plano įgyvendinimas; vykdytos teismų ir teisėsaugos sistemų reformos; pradėta pertvarkyti kovos su korupcija sistema; daugiau dėmesio skirta žmogaus teisių veiksmų plano ir veiksmų plano, kuriame nustatytos paramos romams priemonės, įgyvendinimui; palaikytas dialogas su Tiraspoliu ir tęstos sudėtingos reglamentavimo ir sektorių reformos.

Ukraina iš dalies atsižvelgė į rekomendacijas dėl rinkimų įstatymo ir teismų, kurios buvo pateiktos praėjusių metų pažangos ataskaitoje, tačiau sustabdžius asociacijos susitarimo ir IVLPE reglamentuojančių nuostatų pasirašymo darbus, reformų procesas visiškai sustojo.

Dėl politinių įvykių **Egiptas** neatsižvelgė į svarbiausias rekomendacijas, kurios buvo pateiktos praėjusių metų EKP įgyvendinimo pažangos ataskaitoje, tačiau pasirašė Visos Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių preferencinių kilmės taisyklių regioninę konvenciją. Todėl dauguma rekomendacijų tebėra aktualios.

Izraelis atsižvelgė į tam tikras rekomendacijas, kurios buvo pateiktos praėjusių metų ataskaitoje. Pasirašyta Visos Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių preferencinių kilmės taisyklių regioninė konvencija, visapusiškas ES ir Izraelio civilinės aviacijos susitarimas, įsigaliojo susitarimas dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo.

Jordanija laikėsi tam tikrų svarbiausių rekomendacijų, kurios pateiktos praėjusių metų EKP įgyvendinimo pažangos ataskaitoje, visų pirma priimta kovos su korupcija strategija ir ratifikuota Visos Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių preferencinių kilmės taisyklių regioninė konvencija.

Libanas atsižvelgė į kelias rekomendacijas, pateiktas 2012 m. pažangos ataskaitoje, pavyzdžiui, padarė pažangą derybose dėl susitarimo dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo, rengė viešuosius pirkimus bei kovą su korupcija reglamentuojančius įstatymus ir teisės aktus dėl darbuotojų migrantų. Tačiau parlamentas kol kas šių teisės aktų nepriėmė.

Marokas laikėsi daugumos svarbiausių rekomendacijų. Ministrų komitetas patvirtino vyriausybės parengtą lygybės planą ir įstatymo, kuriuo sukuriama už lygybę ir kovą su diskriminacija atsakinga tarnyba, projektą. Pažanga taip pat padaryta kovos su korupcija srityje (pavyzdžiui, atitinkamos tarnybos statusas). Paskelbta nacionalinės teisingumo sistemos reformos chartija ir parengti du susijusių pagrindinių teisės aktų projektai. Be to, pradėtos derybos dėl IVLPE ir tinkamai rengtasi susitarimo dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo sudarymui.

Palestina. Palestinos administracija pasirašė Visos Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių preferencinių kilmės taisyklių regioninę konvenciją ir taip atsižvelgė į vieną iš rekomendacijų, pateiktų praėjusių metų EKP įgyvendinimo pažangos ataskaitoje. Tačiau iki šiol neatsižvelgta į daugumą ataskaitoje pateiktų svarbiausių rekomendacijų, kurios tebėra aktualios.

Tunisas atsižvelgė į daugumą rekomendacijų, susijusių su demokratijos įtvirtinimu (priimta konstitucija ir sukurtas kankinimo prevencijos teisinis pagrindas, priimta žiniasklaidos ir teismų sistemos nepriklausomumo užtikrinimo, kovos su korupcija priemonių, spręsti pereinamojo laikotarpio teisingumo klausimai), taip pat rengtasi kitiems rinkimams (paskirti vyriausiosios nepriklausomos rinkimų komisijos nariai). Vykdydama dvišalius įsipareigojimus, šalis padarė pažangą siekdama užmegzti partnerystę judumo srityje. Tunisas taip pat pasirašė Visos Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių preferencinių kilmės taisyklių regioninę konvenciją.

Vyriausioji įgaliotinė, Komisija ir ES delegacijos šalyse partnerėse dėjo daugiau pastangų, kad šalys partnerės ir visuomenė būtų supažindinti su EKP. 2013 m. ES pradėjo įgyvendinti Rytų partnerystės šalims skirtą EKP populiarinimo strategiją. Jos tikslas – užtikrinti, kad visi piliečiai ir subjektai, kuriems vykdoma Rytų partnerystės politika padarys poveikį arba duos naudos, būtų tinkamai informuoti ne tik apie tikėtinus ilgalaikius politikos rezultatus, bet ir konkrečius pokyčius jų šalyse. Jau veikiančiame visas EKP šalis apimančiame Europos kaimynystės politikos informacinio centro internetiniame portale (www.enpi-info.eu) keturiomis kalbomis pateikiama naujausia informacija apie bendradarbiavimo projektus EKP šalyse. Kaimynystės politikos informacinis centras yra vienas iš regioninės komunikacijos programos, numatytos pagal 2011–2013 m. Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę (EKPP), komponentas. Pagal šią programą taip pat numatyta rengti žurnalistams skirtą mokymą ir kurti tinklus, organizuoti studentų konferencijas, vykdyti žiniasklaidos stebėjimą ir nuomonių tyrimus EKP srityje.

Svarbiausia žinia, kurią vykdant ES komunikacijos programą siekiama skleisti – kad kuriant demokratiškesnę, atviresnę ir lygiateisiškesnę visuomenę, užtikrinant klestėjimą ir kuriant ES bei kaimyninių šalių tinklus, EKP padeda užtikrinti didesnę Europos ir kaimyninių šalių saugumą bei klestėjimą ir gerinti žmonių gyvenimą. ES taip pat pabrėžia, kad EKP naudinga visiems, taip pat ir kitose šalyse esantiems suinteresuotiesiems subjektams. EKP esmė – bendra atsakomybė ir tarpusavio atskaitomybė. Pavyzdžiui, su šalimis partnerėmis sudaryti asociacijos susitarimai ir IVLPE taip pat atveria galimybių ir duoda naudos kaimyninėms EKP šalims. Bendradarbiavimas ir kuriami tinklai peržengia EKP šalių partnerių sienas. EKP politika grindžiama įtraukties principu.

Tačiau būtina, kad ES geriau išaiškintų, kokią konkrečią naudą duoda jos vykdomos iniciatyvos. Reikės užtikrinti, kad vykstančios derybos būtų sparčiai užbaigtos, kad susitarimai įsigaliotų kuo greičiau ir kad būtų pasiekta apčiuopiamų rezultatų. ES ir valstybės narės taip pat turi užtikrinti, kad politika išliktų patraukli ir kad ja būtų atsižvelgiama į šalių partnerių poreikius. Konkrečiose srityse, kur svarbūs politiniai klausimai patenka į valstybių narių kompetencijos sritį, ES turi dar glaudžiau bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, kad laikytųsi savo partnerėms duoto įsipareigojimo.

2.1. Tvirta ir tvari demokratija

Nepaisant pastangų ir pažangos tam tikrose srityse, 2013 m. padėtis buvo nevienoda ir išryškėjo tam tikros susirūpinimą keliančios tendencijos. Gruzijoje, Moldovoje, Maroke ir Tunise valdžios institucijos ryžtingai vykdė reformas. Praėjusių metų įvykiai Egipte parodė, kokių pavojų ir nesklandumų gali kilti, kai perėjimo prie demokratijos procesas vykdomas nesilaikant įtraukties ir nešališkumo principų.

2013 m. **rinkimai** vyko tik keliose kaimyninėse šalyse. Surengti iš tiesų demokratiniai prezidento rinkimai Gruzijoje ir pakankamai demokratijos principus atitinkantys rinkimai Armėnijoje, o prezidento rinkimai Azerbaidžane neatitiko visų tarptautinių standartų. 2014 m. sausio mėn. Egipte surengtas referendumas dėl konstitucijos. Rinkėjų aktyvumas buvo mažas, o per rinkimų kampaniją opozicijos veikla ribota.

Kai kuriose kaimyninėse šalyse kyla pavojus **pagrindinėms laisvėms**, tačiau pažanga sprendžiant mažumų klausimus, pavyzdžiui, Moldovoje, ir 2014 m. sausio mėn. Tunise priimta nauja konstitucija rodo, kad tinkamiau paisoma teisinės valstybės principo, o tai savo ruožtu padeda įtvirtinti demokratiją ir pagrindines laisves šiose šalyse.

Kai kuriose šalyse nepadaryta jokios pažangos ir **susirinkimų ir asociacijų laisvės** toliau ribojamos. 2013 m. per saugumo pajėgų ir protestuotojų susirėmimus Egipte žuvo per 1 300 žmonių; naujuoju įstatymu ribojama susirinkimų laisvė, į asociacijų laisvės įstatymo projektą taip pat įtraukta ribojamųjų nuostatų. Šios nuostatos turi atitikti naują konstituciją. Armėnijoje ombudsmenas nurodė, kad prieš taikius protestuotojus smurtavę policijos pareigūnai nenubausti ir kad ketinama riboti darbo ir profesinių sąjungų teises. Pagal naująjį Azerbaidžano baudžiamąjį kodeksą už dalyvavimą bet kokiame „įstatymais uždraustame susirinkime“ gali būti skiriama iki dvejų metų laisvės atėmimo bausmė. Alžyre į asociacijų įstatymą įtraukta probleminių nuostatų ir įstatymo įgyvendinimas tebėra labai prieštaringas; Izraelyje tebegalioja susirinkimų laisvės apribojimai. Palestinoje dėl įstatymo projekto gali pablogėti profesinių sąjungų padėtis Gazos ruože. Kai neužtikrinama asociacijų laisvė, daromas poveikis **kolektyvinių teisių** apsaugai ir skatinimui.

2013 m. ir 2014 m. pradžioje Ukrainoje dažniau pranešama apie policijos pareigūnų vykdomus žurnalistų bauginimo atvejus. Moldovoje ir Gruzijoje buvo keletas teigiamų pokyčių. Tunise daug dėmesio sulaukusios aktyvistų bylos parodė, kad nepaisant didelių teigiamų pokyčių, **saviraiškos laisvė** vis dar negarantuojama. Panašių bylų buvo ir Maroke.

Baltarusijoje ir toliau susirūpinimą kelia žmogaus teisių, teisinės valstybės ir demokratijos principų nepaisymas.

Būtina tęsti **teisingumo sistemų** pertvarką visame regione. Keliose šalyse vis dar neužtikrinamas visiškas teismų nepriklausomumas. Egipte, Izraelyje, Libane ir Jordanijoje civiliai vis dar gali būti teisiami kariniuose teismuose. Tačiau Gruzijoje, Moldovoje, Maroke ir Ukrainoje vykdoma teismų sistemos reforma, kad būtų stiprinama teisinė valstybė. 2014 m. sausio mėn. priimta nauja Tuniso konstitucija taip pat padės užtikrinti valdžios padalijimą ir teisinę valstybę.

Iki šiol neišspręsta kaimyninėms šalims būdinga, kad ir nevienodo masto, **kankinimo ir netinkamo elgesio** kalėjimuose problema. Pirma ir didelės simbolinės reikšmės priemonė, dėl kurios balsavo 2013 m. spalio mėn. veiklą atnaujinusi Tuniso steigiamoji nacionalinė asamblėja, buvo nacionalinė kankinimo prevencijos priemonė.

Patobulinta Moldovos, Ukrainos, Gruzijos ir Maroko kovos su **korupcija** teisinė sistema, tačiau dar būtina užtikrinti įgyvendinimą. Kitose šalyse, pavyzdžiui, Libane, Armėnijoje ir Azerbaidžane, iki šiol trūksta tvirtų ir veiksmingų kovos su korupcija institucijų ir mechanizmų.

Kaimyninėse šalyse būtina pertvarkyti **policiją**, kad būtų atkurtas visuomenės pasitikėjimas ir užtikrinta atskaitomybė. Kelių šalių kalėjimų darbuotojai, policijos ir ginkluotųjų pajėgų pareigūnai vis dar nepaiso žmogaus teisių.

Kaimyninėse šalyse iki šiol esama **socialinio susikaldymo** ženklų, kurie liudija apie moterų ir mažumų diskriminaciją. Vis didesnį susirūpinimą kelia **smurtas dėl lyties** ir lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interseksualių asmenų (LGBTI) diskriminacija dėl seksualinės orientacijos; išimtis – Izraelis, kur teisinės diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos nėra.

Daugumoje kaimyninių šalių nepaisoma **mažumoms** priklausančių asmenų teisių. Mažumų atskirties pavyzdžių apstu: smurto išpuoliai ir neapykantą kurstančios politikų kalbos Armėnijoje, Ukrainoje, Palestinoje ir Izraelyje, visus 2013 m. Egipte vykusios religinės kovos.

Vaikų diskriminacijai ir smurtui prieš juos neskiriama dėmesio, nors ši problema būdinga daugeliui kaimyninių šalių, visų pirma kenčiančioms nuo konfliktų ar krizės. Vis daugiau vaikų nebaigia mokyklos arba negali naudotis švietimo paslaugomis, todėl prastėja jų ateities perspektyvos. Ši tendencija dar labiau apsunkina dabartinę padėtį, kai daug jaunuolių, siekdami turėti deramą darbą ir pragyvenimo šaltinį, patiria įvairių sunkumų.

2.2 Parama pilietinei visuomenei

Noras vykdyti reformas negali būti primestas iš šalies – reformų turi reikalauti visuomenė. ES politika, kuria skatinama palaikyti tiesioginius ryšius su žmonėmis, atverti piliečiams galimybių keliauti ir mokytis (net vienašališkai), kurti bendruomenių (verslo, mokslo, universitetų, meno ir kultūros atstovų) tinklus ir remti pilietinę visuomenę, šie procesai gali būti paskatinti.

Peržiūrėta EKP nustatytas ES įsipareigojimas užmegzti tvirtus partnerystės ryšius su visuomene ir smarkiai sustiprintos ES priemonės, kurias taikydama ji bendradarbiauja su pilietine visuomene EKP regionuose ir jai teikia paramą.

Konsultacijos su pilietinės visuomenės organizacijomis tapo ES bendradarbiavimo su kaimyninėmis šalimis struktūriniu elementu. Su pilietine visuomene nuolat konsultuojamasi dėl politikos elementų, o rengiant ir programuojant ES finansinę paramą – dėl veiklos klausimų. Pilietinės visuomenės forumo nacionalinės platformos Rytų partnerystės šalyse pilietinės visuomenės organizacijoms suteikia unikalią galimybę aptarti Rytų partnerystės prioritetus, teikti informaciją apie bendrai sutartų reformų demokratijos, tinkamo valdymo ir ekonominės plėtros srityse įgyvendinimo pažangą.

Kai kuriose pietinėse kaimyninėse šalyse pilietinei visuomenei tenka pagrindinis vaidmuo įgyvendinant ES finansuojamas socialines programas (susijusias su raštingumo didinimu, vaikų priežiūra, lyčių lygybe ir t. t.). Taip pat dedamos pastangos palaikyti regioninio lygmens struktūrinį pilietinės visuomenės, valdžios institucijų ir ES dialogą.

2014 m. ES delegacijos EKP šalyse rengs bendradarbiavimo su pilietine visuomene veiksmų planus. Jų tikslas – nustatyti ES delegacijų ir valstybių narių šalies lygmens bendradarbiavimo su pilietine visuomene bendrą strategiją. ES taip pat stiprins tiesioginę paramą pilietinei visuomenei ir socialiniams partneriams, skatins piliečius pranešti apie

jiems susirūpinimą keliančius klausimus, padės formuoti politiką ir užtikrinti vyriausybių atskaitomybę.

2.3. Tvarus ekonominis ir socialinis vystymasis

Tiek rytinių, tiek pietinių kaimyninių šalių ekonominė padėtis tebėra sudėtinga. Dėl sąstingio euro zonoje bei silpno Rusijos ekonomikos augimo, taip pat dėl struktūrinių reformų įgyvendinimo pažangos trūkumo daugumos šalių partnerių ekonomika augo menkai.

ES toliau stiprino dialogus makroekonomikos klausimais su visomis rytinėmis ir pietinėmis kaimyninėmis šalimis, išskyrus Libiją ir Siriją. Tai padeda atvirai pasidalyti nuomonėmis apie šalių partnerių ir ES vidaus ekonomikos ir finansų pokyčius, kaimyninėms šalims kylančius politikos uždavinius ir ES bei kaimyninių šalių bendradarbiavimą. Per juos taip pat atliekama EKP asociacijos darbotvarkėse ir veiksmų planuose nustatytų ekonominių reformų prioritetų įgyvendinimo peržiūra.

Be dialogų makroekonomikos klausimais, su ES makrofinansinę paramą gaunančiomis šalimis partnerėmis Komisija rengia diskusijas ekonomikos politikos klausimais. Makrofinansinės paramos tikslas – padėti šalims partnerėms spręsti makroekonominio disbalanso problemą ir vykdyti augimą skatinančias struktūrines reformas. 2013 m. ES rengė naujas programas Jordanijai ir Tunisui, Gruzijai ir Ukrainai skirtos programos jau parengtos. 2013 m. Ukrainai neskirta makroekonominės paramos lėšų, nes TVF su ja nėra sudaręs susitarimo. 2013 m. vasario mėn. Armėnija pateikė prašymą dalyvauti makrofinansinės paramos programoje ir Komisija šiuo metu svarsto pasiūlymą.

Dėl užtrukusio ekonomikos atsigavimo, prastų struktūrinių reformų rezultatų ir nepagerėjusių verslo bei investicijų sąlygų socialiniai ir ekonominiai uždaviniai tebėra neišspręsti. Aukštas nedarbo lygis kelia itin didelių sunkumų pietinėse šalyse, kuriose darbo užmokesčio realiosios pajamos nekito arba sumažėjo. Nemenka dalis daugumos EKP šalių partnerių gyventojų skursta, visų pirma kaimo vietovėse. Pažeidžiamiausi ir labiausiai nuo skurdo nukenčia vaikai. ES toliau taikė paramos priemones, kuriomis tobulinama socialinė apsauga, mažinamas skurdas ir kuriamos darbo vietos.

Bendradarbiaudama su EKP šalimis partnerėmis ES nuolat pabrėžė, kad privačiojo sektoriaus vystymasis – svarbiausias įtraukaus ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo veiksnys. Dinamiško privačiojo sektoriaus kūrimas, visų pirma remiant mažas ir vidutines įmones, gali padėti užtikrinti tinkamesnį valdymą ir demokratiją. Tvirtas privatusis sektorius taip pat padeda kurti vidurinę visuomenės sluoksnį ir taip užtikrinti, kad būtų remiamos demokratinės reformos.

Tiek rytinėse, tiek pietinėse EKP šalyse korupcija laikoma svarbiausia investicijų ir verslo kliūtimi. Siekiant sukurti dinamišką ekonomiką, skatinti investicijas ir verslumą, kad būtų kuriamos darbo vietos, būtina užtikrinti, kad privatusis sektorius būtų atsietas nuo ekonominės naudos, kurią gauna interesų turinčios grupės ir politinės pareigas einantys asmenys, taip pat užtikrinti geresnes galimybes kreiptis į teismą.

Integracinę ekonomikos, visų pirma privačiojo sektoriaus, vystymąsi ir užimtumą ES remia įgyvendindama įvairias politikos iniciatyvas ir teikdama finansinę paramą, kad būtų plėtojamos MVĮ bei infrastruktūra ir skatinamas profesinis rengimas ir verslumas.

IVLPE, dėl kurių jau susitarta su keliomis EKP šalimis partnerėmis arba dėl kurių derybos dar vyksta, gali ne tik padėti liberalizuoti prekybą, bet ir apskritai gerokai padidinti skaidrumą ir tobulinti reglamentavimo sistemą. Su šalimis partnerėmis sutartuose EKP

veiksmų planuose numatyta, kad daug pastangų bus dedama tokiose srityse kaip įmonių politika, taip pat techniniai reglamentai ir standartai.

Pietinėse kaimyninėse šalyse palaikant Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių pramoninį bendradarbiavimą plėtota įmonių politika, pagrįsta Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių įmonių chartija, kuri šiuo metu vertinama ir peržiūrima, kad būtų įtraukti Europos iniciatyvos *Small Business Act*⁶ elementai. Kelios EKP šalys partnerės priėmė šia iniciatyva pagrįstus orientacinius dokumentus, kuriais siekiama skatinti verslumą ir verslui palankias sąlygas, kad būtų užtikrintas ekonomikos augimas ir kuriamos darbo vietos. Rytinėse šalyse partnerėse pirmas iniciatyvos *Small Business Act* vertinimas užbaigtas 2012 m. Priimtas rekomendacijas šalys partnerės įvertino kaip labai naudingas ir dauguma šalių šiuo metu stengiasi į jas atsižvelgti. Antras įgyvendinimo pažangos vertinimas bus pradėtas pirmąjį 2014 m. pusmetį.

2.4. Prekybos ryšių stiprinimas

ES ir toliau lieka pagrindine beveik visų EKP šalių prekybos partnere.

Baigti rengti asociacijos susitarimai, įskaitant išsamią ir visapusišką laisvosios prekybos erdvę (IVLPE) reglamentuojančias nuostatas, su Moldova, Gruzija ir Armėnija (Armėnija vėliau nusprendė prisijungti prie Eurazijos muitų sąjungos, o tai yra nesuderinama su ES asociacijos ir IVLPE reglamentuojančių nuostatų pasirašymu). Ukraina išreiškė susirūpinimą potencialiu asociacijos ir IVLPE reglamentuojančių nuostatų poveikiu šalies ekonomikai ir jos ekonominiams ryšiams su Rusija bei nusprendė sustabdyti rengimąsi pasirašyti šį susitarimą. Derybas dėl IVLPE pradėjo Marokas. Tunise parengiamieji darbai pasistūmėjo, tačiau dėl politinio netikrumo derybos kol kas atidėtos. Jordanija parengiamuosius darbus tęsė ir jau yra padariusi nemenką pažangą. Pirmasis susitikimas dėl IVLPE su Egiptu įvyko 2013 m. birželio mėn., tačiau po vasarą įvykusios politinės suirutės pasikeitus vyriausybei, tolesnės pažangos 2013 m. nepadaryta.

Su kai kuriais partneriais pasiekta pažangos **susitarimų dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo** klausimais. Susitarimas dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo su Izraeliu įsigaliojo 2013 m. sausio mėn. Parengiamieji darbai dėl panašių susitarimų vyko ir kitose pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse, nors padaryta nevienoda pažanga. Šie susitarimai – galinga ekonominės integracijos su ES priemonė. Šalys partnerės pritaiko ES teisyne reglamentuojamų savo prioritetinių pramonės sektorių teisės aktus ir standartus bei savo standartizavimo, akreditavimo, atitikties vertinimo, metrologijos ir rinkos priežiūros institucijas prie ES *acquis*. Konkrečiuose partnerių pasirinktuose sektoriuose prekyba su ES gali būti vykdoma tomis pačiomis sąlygomis kaip ir ES valstybių narių tarpusavio prekyba.

2.5. Migracija ir judumas

Bendradarbiaujant laisvės, saugumo ir teisingumo srityse 2013 m. pasiekta esminių, visų pirma judumo ir migracijos, permainų. Ukraina ir Moldova toliau vykdė **Vizų režimo liberalizavimo veiksmų planus** kaip išsamių struktūrinių laisvės, saugumo ir teisingumo reformų priemonę ir juos įgyvendindamos padarė nemenką pažangą. 2014 m. kovo mėn. Komisijos pasiūlymui įtraukti Moldovą į patvirtintų šalių sąrašą pagal Reglamentą Nr. 539/2001 ir suteikti biometrinis pasus turintiems Moldovos piliečiams galimybę be vizos keliauti Šengeno erdvėje pritarė Europos Parlamentas; jį patvirtino Taryba.

⁶ COM(2008) 394 galutinis, *Visų pirma galvokime apie mažuosius*. Europos iniciatyva *Small Business Act*.

Tai svarbus žingsnis stiprinant tiesioginius žmonių ryšius, suteikiantis teigiamą impulsą kitiems Rytų partnerystės dalyviams. Vasario mėn. pristatiusi Vizų režimo liberalizavimo veiksmų planą Gruzija padarė labai didelę pažangą įgyvendindama pirmojo etapo kriterijus. **ES ir Azerbaidžano vizų režimo supaprastinimo susitarimas** buvo pasirašytas lapkričio mėn. Vilniuje vykusiame aukščiausiojo lygio susitikime, o **ES ir Azerbaidžano susitarimas dėl partnerystės judumo srityje** – gruodžio mėn. ES ir Azerbaidžano readmisijos susitarimas buvo parafuotas 2013 m. liepos mėn. Pasibaigus Vilniuje vykusiam Rytų partnerystės šalių aukščiausiojo lygio susitikimui pradėtos ES ir Baltarusijos derybos dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos susitarimų.

Gerų rezultatų sulaukta ir pietinėse kaimyninėse šalyse. Birželio mėn. pasirašytas ES ir **Maroko** susitarimas dėl **partnerystės judumo srityje** (tai pirmasis toks susitarimas su pietinėmis kaimynystės politikos šalimis), o 2014 m. kovo 3 d. – su **Tunisu**. Dabartinis uždavinys – įgyvendinti partnerystės judumo srityje projektus. Gruodžio mėn. pradėtos derybos dėl partnerystės judumo srityje su **Jordanija**. Po tragiškos migrantų žūties prie Lampedūzos krantų nuskendus juos plukdžiusiam laivui Komisija pateikė įvairių pasiūlymų⁷, kuriuos gruodžio mėn. aptarė Europos Vadovų Taryba⁸ ir kuriais siekiama aktyviau imtis ES veiksmų, kad būtų užkirstas kelias migrantų žūčiai Viduržemio jūros regione.

Didelės pažangos pasiekta **socialinės apsaugos koordinavimo** srityje, kiek tai susiję su darbo jėgos judumu pietinėse šalyse partnerėse. Baigtos diskusijos su Maroku ir Izraeliu dėl asociacijos susitarimų nuostatų įgyvendinimo techninių klausimų. Tolesni mainai techniniais klausimais bus vykdomi su Alžyru ir Tunisu.

2.6. Finansavimas

ES finansavimas labai svarbus padedant šalims partnerėms siekti bendrai nustatytų tikslų ir įgyvendinti reformų darbotvarkes. 2007–2013 m. partneriai gavo gerokai daugiau lėšų nei buvo numatyta. Iš viso jiems buvo skirta per 13 mlrd. EUR. Į šią sumą įeina papildoma 2,6 mlrd. EUR suma, skirta, be kita ko, 2009 m. sukurtai Rytų partnerystei įgyvendinti, 2011 m. revoliucijų arabų valstybėse problemoms spręsti, Palestinos ir Sirijos reikmėms tenkinti.

Vien 2013 m. EKP partneriams pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę skirta 2,56 mlrd. EUR – tai didžiausia per septynerių metų laikotarpį skirta metinė suma. Dalį šitos sumos sudarė papildoma paskatomis grindžiama parama (pagal SPRING ir EaPIC programas) aktyviausiai reformas vykdančioms ir pažangą tvirtos ir tvarios demokratijos srityje darančioms šalims.

Nemenkų išteklių mažoms ir vidutinėms įmonėms ES skyrė per tarptautines finansų įstaigas, visų pirma EIB ir ERPB.

Atsižvelgdama į modernizuotą 2014–2020 m. daugiametę finansinę programą, ES 2013 m. užbaigė bendrą finansinių priemonių, įskaitant Europos kaimynystės priemonę, peržiūrą. Naująją priemonę parama kaimyninėmis šalimis teikiama sparčiau ir lanksčiau, taip užtikrinant didesnę diferenciaciją ir paskatas. Nepaisant finansų krizės ir sumažėjusio bendro ES biudžeto, Europos kaimynystės priemonei skirta 15,4 mlrd. EUR; tai rodo, kad ES šį regioną laiko prioritetu.

⁷ COM(2013) 869 *final*, Komunikatas dėl Viduržemio jūros regiono darbo grupės veiklos.

⁸ 2013 m. gruodžio 19–20 d. Europos Vadovų Tarybos išvados, EUCO 217/13.

Didžioji dalis finansavimo 16 Europos kaimynystės politikos partnerių bus skirta pagal Europos kaimynystės priemonę. Šia priemone užtikrinamas didesnis politikos ir finansinės paramos derėjimas ir nustatomi paskatomis grindžiamo požiūrio taikymo mechanizmai, kad šalys partnerės būtų skatinamos įgyvendinti reformas. Parama bus teikiama pagal dvišales, daugiašales ir tarpvalstybines bendradarbiavimo programas.

2.7. Sektorinis bendradarbiavimas

Pagal EKP vykdoma sektorinė politika šalims partnerėms atveria konkrečių galimybių. Ji apima labai įvairias sritis. Remiantis konvergencija su ES normomis ir standartais, pagrindiniai Europos kaimynystės politikos ir praktinio ES politikos įgyvendinimo kaimyninėse šalyse elementai – dialogas sektorių politikos klausimais ir bendradarbiavimas reguliavimo srityje. Remiamos reformos, kuriomis siekiama sukurti tinkamai valdomas institucijas ir visiems piliečiams suteikti galimybę naudotis socialinėmis paslaugomis, taip sudarant tinkamas integracinio ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo sąlygas.

Europos kaimynystės politikos regione vykdyta intensyvi politinė veikla, nulėmusi **energijos** ir **transporto** tendencijas. Bendradarbiaujant su rytinėmis partnerėmis toliau remtasi Energijos bendrijos sutartimi, o Ministrų taryba nusprendė pratęsti šios sutarties galiojimą iki 2026 m. ir priėmė Gruzijos visateisės narystės paraišką. Susitarta dėl didelių energetikos infrastruktūros projektų sąrašo. Svarbus žingsnis įgyvendinant pietinio dujų koridoriaus iniciatyvą – 2013 m. gruodžio mėn. konsorciumo „Shah Deniz II“ priimtas galutinis sprendimas dėl investavimo. Birželio mėn. buvo pasirašytas išsamus ES ir Izraelio oro susisiekimo paslaugų susitarimas. Išsamus ES ir Ukrainos oro susisiekimo paslaugų susitarimas parafuotas Vilniuje vykusiame aukščiausiojo lygio susitikime, vyksta derybos su Azerbaidžanu ir Tunisu.

Keli partneriai ministerijų lygmeniu bendradarbiavo **kovos su klimato kaita** srityje, be kita ko, Jordanija priėmė integruotos kovos su klimato kaita politikos priemones. ES pradėjo įgyvendinti regioninius techninės pagalbos projektus („Clima East“ ir „Clima South“). Šiais projektais remiamos visų partnerių pastangos pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir didinti atsparumą klimato kaitos poveikiui. Derantis dėl naujo tarptautinio klimato susitarimo, kuris turėtų būti priimtas Paryžiuje 2015 m., reikės tolesnio politinio bendradarbiavimo.

Visos šalys partnerės aktyviai dalyvauja Europos kaimynystės politikos **aplinkosaugos** regioniniuose projektuose, kuriais siekiama realios pažangos plėtojant efektyviai išteklius naudojančią ekonomiką ir kitų šio sektoriaus politinių tikslų. Trečiajame Rytų partnerystės aukščiausiojo lygio susitikime Vilniuje aplinkosauga pripažinta prioritetu ir susitarta tęsti reglamentavimo derinimo ir politikos konvergencijos procesą. Penkios Europos kaimynystės politikos šalys nusprendė sustiprinti bendradarbiavimą su Europos aplinkos agentūra, o 2014 m. gegužės mėn. planuojama surengti Viduržemio jūros šalių sąjungos ministrų susitikimą aplinkosaugos ir klimato kaitos klausimais.

Europos kaimynystės politikos partneriai toliau plėtojo **bendros žinių ir inovacijų erdvės** iniciatyvą, susiejusią ES ir partnerius politiniu dialogu, regioninių ir nacionalinių pajėgumų didinimo veikla, bendradarbiavimu mokslinių tyrimų ir inovacijų srityse ir padidinusią mokslininkų judumą. Sukurta nauja speciali Rytų partnerystės mokslinių tyrimų ir inovacijų ekspertų grupė, o su pietinėmis kaimyninėmis šalimis tęstas bendradarbiavimas Viduržemio jūros šalių sąjungos Europos ir Viduržemio jūros regiono bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse stebėsenos komitete. Armėnija, Izraelis ir Moldova oficialiai paprašė tapti asocijuotosiomis ES programos „Horizontas 2020“ dalyvėmis, kad galėtų visapusiškai pasinaudoti didžiausios ES

mokslinių tyrimų programos teikiamomis galimybėmis. 2013 m. gruodžio mėn. baigtos derybos su Izraeliu dėl dalyvavimo programoje, o oficialios derybos su Moldova pradėtos 2014 m. sausio mėn.

ES ir Europos kaimynystės politikos šalys toliau bendradarbiavo **švietimo, jaunimo ir kultūros** srityse: pagal programą „Erasmus Mundus“ įvykdyti 3 175 studentų ir dėstytojų mainai. Pradėjus įgyvendinti specialiai Viduržemio jūros regiono šalių partnerių studentams skirtas priemonės, 2013 m. studijų ES šalyse stipendijas gavo rekordinis šių šalių studentų skaičius. Jerevane vykusiame Rytų partnerystės dialogo švietimo ministrų susitikime pabrėžti ankstesnių bendradarbiavimo švietimo srityje programų laimėjimai ir patvirtinti naujosios programos „Erasmus+“ tikslai. Programoje „Veiklus jaunimas“ galėtų dalyvauti per 9 600 jaunuolių ir su jaunimu dirbančių asmenų bei 710 savanorių iš kaimyninių šalių. Pirmojoje Rytų partnerystės ministrų konferencijoje kultūros klausimams spręsti patvirtinta kultūros reikšmė žmogaus, socialiniam ir ekonominiam vystymuisi.

Europos **žemės ūkio ir kaimo plėtros** kaimynystės programa, kuria ES prižiūrima įsipareigojimą remti kaimyninių šalių ekonomikos augimą ir stabilumą, pripažįstama žemės ūkio svarba užtikrinant aprūpinimą maistu, darnų vystymąsi ir darbo vietų kūrimą žemės ūkio vietovėse. Įgyvendinant šią programą taikomas dalyvaujamojo politikos kūrimo metodas. Tai puikiai atitinka kitus Europos kaimynystės politikos šalių uždavinius, tačiau norint gauti praktinių rezultatų, reikės nuolatinės politinės paramos. Europos žemės ūkio ir kaimo plėtros kaimynystės programa 2014 m. bus pradėta įgyvendinti Maroke, Alžyre ir Tunise. Pirmasis Rytų partnerystės žemės ūkio ir kaimo plėtros grupės susitikimas įvyko 2013 m. gegužės mėn., antrasis – 2014 m. sausio mėn. Rytų partnerystės ministrų susitikimas žemės ūkio ir plėtros klausimams spręsti, kuriame aptarti Europos žemės ūkio ir kaimo plėtros kaimynystės programos reikalai, surengtas Kišiniove 2014 m. sausio mėn.

Bendradarbiavimas su Pietų kaimynystės partneriais **sveikatos** srityje stiprintas, be kita ko, įgyvendinant naują pietinėms šalims skirtą Viduržemio jūros regiono intervencinės epidemiologijos mokymo programą, o Rytų kaimynystės partneriai dalyvavo ES posėdžiuose, kuriuose diskutuota ŽIV/AIDS klausimais, ir pilietinės visuomenės politikos forumė.

ES toliau konstruktyviai bendradarbiavo su Europos kaimynystės politikos ir Viduržemio jūros regiono partneriais **integruotos jūrų politikos** srityje ir užmezgė visapusišką dialogą su Juodosios jūros rytinėmis šalimis partnerėmis.

Pagal 2014–2020 m. daugiamečę finansinę programą ES 2013 m. priėmė naujos kartos programų, daugelyje kurių gali dalyvauti ir Europos kaimynystės politikos partneriai. Sustiprinusi Europos kaimynystės politiką ES toliau aktyviai skatina partnerius dalyvauti **ES programose ir agentūrų veikloje**.

2.8 Saugumo sektoriaus reformos ir konfliktų sprendimas

ES remia buvusio autoritarinio režimo šalių saugumo institucijų reformas, kad tų šalių saugumo sektorius būtų skaidresnis, atskaitingesnis ir demokratiškai valdomas.

Ji taip pat jau įsitraukusi į veiklą, susijusią su sienų valdymu, stebėseną, konsultavimo ir (arba) palaikymo misijomis, tiek rytinėse šalyse (Europos Sąjungos pasienio pagalbos misija Moldovoje, Europos Sąjungos stebėsenos misija Gruzijoje), tiek pietinėse šalyse (pasienio pagalbos misijos Libijoje ir Rafoje, Europos Sąjungos policijos misija Palestinos teritorijose). Šias daugiausia pagal BSGP vykdomas misijas papildė ilgalaikės programos,

kuriomis siekiama didinti pajėgumus ir vykdyti institucijų reformas. Ne vienoje pietinėje šalyje jau įgyvendinta bendradarbiavimo projektų. Tunise Europos ekspertai padėjo atlikti policijos tarpusavio vertinimą, kuriuo remiantis vėliau nustatytos nacionalinės strategijos gairės. ES taip pat remia Libano nacionalinių saugumo ir stabilizavimo pajėgumų plėtotę.

Rytinės šalys partnerės skatinamos „reformuoti saugumo ir teisėsaugos (įskaitant policiją) sektorius ir nustatyti demokratinę ginkluotųjų ir saugumo pajėgų kontrolę“⁹. Moldova saugumo ir teisėsaugos sektorių reformos pradėtos 2013 m., o nuo 2014 m. didelė dalis ES paramos pagal Europos kaimynystės priemonę bus skiriama policijos ir sienų valdymo sektoriams. Be Rytų partnerystės Policijos bendradarbiavimo programos, 2013 m. pagal Rytų partnerystės daugiašalę strategiją suburta nauja BSGP bendradarbiavimo grupė. Ši grupė daugiausia dėmesio skirs BSGP klausimams, kad padėtų rytiniams partneriams padidinti savo pajėgumus ir indėlį į BSGP misijas ir operacijas bei Rytų partnerystės šalims, valstybėms narėms ir ES institucijoms dalytis informacija.

ES toliau aktyviai dalyvavo tarptautiniuose konfliktų sprendimo forumuose, pavyzdžiui, Ženevos tarptautiniame dialoge ar vadinamosiose „5+2“ diskusijose, bei visapusiškai rėmė ESBO vadovaujamą Minsko grupę. ES specialusis įgaliotinis Pietų Kaukaze ir krizė Gruzijoje paskatino šalis užmegzti dialogą.

Artimųjų Rytų taikos procese ES toliau visapusiškai rėmė besitęsiančias Izraelio ir Palestinos tiesiogines derybas, kurioms tarpininkauja JAV, ir ne kartą pareiškė esanti pasirengusi naudotis visomis turimomis priemonėmis, kad paremtų šalių siekį susitarti dėl galutinio statuso klausimų. 2013 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose ES užsienio reikalų ministrai susitarė abiems šalims suteikti beprecedentį Europos politinės, ekonominės ir saugumo paramos priemonių rinkinį, kad būtų pasiektas susitarimas dėl galutinio statuso. ES toliau rėmė Palestinos institucijų plėtotę ir valdymą, privačiojo sektoriaus kūrimą ir teikė humanitarinę pagalbą. ES taip pat palaiko Europos Sąjungos pasienio pagalbos misijos Rafoje pajėgumus, kad juos būtų galima panaudoti Rafos perėjimo punkte, kai tik bus sudarytos reikiamos politinės ir saugumo sąlygos.

3. EKP rytų ir pietų kryptys

3.1. Rytų partnerystė

ES ir jos rytinių partnerių – Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos – bendradarbiavimas 2013 m. suintensyvėjo. Kelios šalys partnerės ėmėsi svarbių veiksmų, kad sustiprintų politinės asociacijos ir ekonominės integracijos su ES procesą. Svarbus įvykis – Vilniuje 2013 m. lapkričio 28–29 d. surengtas trečiasis Rytų partnerystės aukščiausiojo lygio susitikimas. Šis susitikimas suteikė progą įvertinti pažangą, padarytą nuo Varšuvoje vykusio antrojo Rytų partnerystės aukščiausiojo lygio susitikimo ir numatyti ateinančių dvejų metų veiklą. Ateinančiam Rytų partnerystės etapui bus būdinga didesnė dvišalių santykių diferenciacija, tačiau taip pat reikia toliau plėtoti bendrą visoms šešioms šalims partnerėms aktualią darbotvarkę. Ateityje daugiašalė Rytų partnerystės strategija bus toliau siekiama tų pačių tikslų ir uždavinių kaip pagal dvišalę strategiją, drauge skatinant dialogą ir bendradarbiavimą bendrais klausimais, kaip nustatyta keturių teminių Rytų partnerystės platformų darbo programose. Šioje srityje labai svarbūs daugiašaliai ministerijų ryšiai, todėl vienas iš prioritetų bus neformalių Rytų partnerystės dialogų tęsimas. Paaiškėjo, kad tokio pobūdžio susitikimai yra puiki reguliarių, neformalių užsienio reikalų ministrų diskusijų tiek Rytų partnerystės

⁹ Žr. 2012–2013 m. Rytų partnerystės veiksmų planą, SWD(2012) 109 *final*.

darbotvarkės, tiek kitais visiems rūpinčiais užsienio politikos klausimais priemonė, padedanti siekti didesnės užsienio politikos ir saugumo politikos konvergencijos ir veiksmingumo. Vadovaujantis 2013 m. surengtų transporto ir teisingumo ministrų susitikimų pavyzdžiu, reikėtų rengti ir panašius kitų sektorių ministrų susitikimus.

2011 m. gegužės mėn. Komunikate dėl EKP¹⁰ Komisija ir vyriausioji įgaliotinė pabrėžė, kad vertybės, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, – laisvė, demokratija, pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms ir teisinė valstybė – yra ir politinės asociacijos bei ekonominės integracijos proceso esmė. Tai yra tos pačios vertybės, kurios įtvirtintos Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje ir kuriomis grindžiami 8 ir 49 straipsniai.

Ateinančių metų veiklos prioritetai išsamiai išdėstyti *2013 m. Rytų partnerystės įgyvendinimo ataskaitoje*, pridedamoje prie šio komunikato.

3.2. Pietinių Viduržemio jūros regiono šalių partnerystė siekiant demokratijos ir bendros gerovės

Reaguodama į istorinius 2011 m. įvykius arabų šalyse, ES pasiūlė savo Viduržemio jūros regiono partnerėms plėtoti ***partnerystę, kuria siekiama demokratijos ir bendros gerovės***.¹¹ 2012 m. priimtame veiksmų plane nustatyti uždaviniai, kurių šia partnerystėje bus siekiama. Vis dėlto jo įgyvendinimui 2013 m. didelį poveikį darė reikšmingi politiniai pokyčiai pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse.

2013 m. pietinėse kaimyninėse šalyse politinė padėtis buvo itin sudėtinga ir skirtinga, todėl šių šalių regioninei integracijai kilo vis daugiau sunkumų. Besitęsiantys konfliktai Sirijoje darė poveikį padėčiai visame regione ir veikė kai kurių kaimyninių šalių politinį stabilumą. Regionui teko susidurti su didžiuliais pabėgėlių srautais – į kaimynines šalis iš Sirijos pasitraukė daugiau kaip 2,5 mln. žmonių.

Politinė ir religinė poliarizacija daro poveikį daugeliui Viduržemio jūros šalių, pavyzdžiui, Egiptui, kur po liepos mėn. įvykių buvo nuverstas prezidentas M. Mursis. Kuriant ir stiprinant institucinę demokratijos pagrindą pasiekta pažangos, tačiau kai kuriose šalyse dėl vidaus politinių konfliktų šiam procesui kilo pavojus. Vis dėlto ES, naudodamasi dvišalių politinių dialogų ir pagalbos programų mechanizmais, toliau ryžtingai stiprina bendradarbiavimą su Viduržemio jūros regiono šalimis ir pagalbą joms.

Ateinančių metų veiklos prioritetai išsamiai išdėstyti *2013 m. Partnerystės siekiant demokratijos ir bendros gerovės įgyvendinimo ataskaitoje*, pridedamoje prie šio komunikato.

4. ES – diplomatijos veikėja ir saugumo garantas

Pirminis EKP sukūrimo tikslas – stabilumo, saugumo ir tvaraus vystymosi skatinimas – ir toliau lieka svarbiausiu ES uždaviniu. Apskritai siekiant užtikrinti saugumą, būtinas skaidrus ir atskaitingas valdymas, pagarba pagrindinėms teisėms ir laisvėms, ekonomikos ir užimtumo perspektyvos.

ES ir jos kaimyninės partnerės susiduria su ilgalaikiais ir naujais saugumo uždaviniais sparčiai kintančioje ir geostrateginiu požiūriu sudėtingoje aplinkoje. Rimtos saugumo

¹⁰ COM(2011) 303, 2011 5 25, *Naujas požiūris į kintančią kaimynystę*.

¹¹ COM(2011) 200, 2011 3 8, *Partnerystė siekiant demokratijos ir bendros gerovės*.

grėsmės – tai, be kita ko, terorizmas ir organizuotas nusikalstamumas, įskaitant neteisėtą žmonių, narkotikų ir ginklų gabenimą. Nestabili saugumo padėtis drauge su keliais įšaldytais konfliktais, neleidžiančiais ES ir jos partneriams gauti visapusiškos naudos iš bendradarbiavimo pagal EKP, rodo, kad ES ir toliau turi padėti stiprinti saugumą kaimyninėse šalyse ir taip padidinti savo pačios saugumą. Tai bendras ES ir daugelio jos partnerių (netgi tų, kurie iki šiol nerodė didelio noro ar neturėjo galimybių visapusiškai dalyvauti ES atnaujintoje EKP) interesas. Vis dėlto akivaizdu, kad norint spręsti regioninio saugumo problemas, bendradarbiavimas turėtų būti glaudesnis. ES ir jos valstybės narės, dėdamos dvišales pastangas, turi atlikti svarbų vaidmenį, grindžiamą ES visapusišku požiūriu į išorės konfliktus ir krizes, ir siekdamas užkirsti kelią konfliktams ir jų priežastims bei juos valdyti.

Bendrą krizių valdymą galima stiprinti toliau skatinant partnerių dalyvavimą BSGP misijose ir sudarant jam palankesnes sąlygas. ES sudaryti bendrieji susitarimai dėl dalyvavimo BSGP misijose (susitarimai dėl dalyvavimo bendrųjų sąlygų) su Ukraina, Moldova ir Gruzija turėtų būti toliau įgyvendinami. Reikėtų tęsti diskusijas dėl galimų susitarimų dėl dalyvavimo bendrųjų sąlygų ir galimo dalyvavimo BSGP misijose, visų pirma su Jordanija ir Maroku.

Kad EKP būtų aktuali partneriams net besitęsiančių ir dažnėjančių politikos, ekonomikos ir saugumo krizių aplinkybėmis, ES vykdydama EKP turėtų išnaudoti visas diplomatinės konfliktų prevencijos ir tarpininkavimo veiklos galimybes. Tokia veikla taip pat turėtų būti skatinami tradiciniai saugumo pajėgumai, pavyzdžiui, karinių konsultacijų ir mokymo, policijos, bendradarbiavimo teisingumo ir sienų valdymo srityse, ir esant galimybių padedama partneriams įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus, susijusius su platesniais saugumo uždaviniais pagal atitinkamas sutartis. Visų pirma ES turi daugiau dėmesio skirti reformoms, kad būtų kuriamas skaidresnis, atskaitingesnis ir demokratiškai valdomas saugumo sektorius ir kad rytinėse ir pietinėse šalyse būtų kuriamos demokratijai ir integraciniam augimui palankios sąlygos.

Kad ES parama būtų veiksminga ir tvari, reikia didesnio bendrųjų strateginių ir politinių dvišalių tikslų nuoseklumo, be kita ko, BSGP ir bendradarbiavimo su šalimis partnerėmis srityje. ES visapusišku požiūriu į išorės konfliktus ir krizes¹² bus padedama pritaikyti veiksmus prie konkrečių EKP partnerių poreikių vykstant krizei ir jai pasibaigus, naudojantis visomis turimomis politinėmis ir finansinėmis priemonėmis. Nuoseklesnis, bendresnis ES priemonių, įskaitant valstybių narių dvišalę veiklą su kaimyninėmis šalimis partnerėmis, naudojimas padidins ES gebėjimą spręsti tiek trumpalaikius, tiek ilgalaikius regiono uždavinius ir tenkinti poreikius.

5. Išvados

Europos kaimynystės politika – nuolatinių pastangų reikalaujanti politika. Šios politikos vertingumą rodo ne tik pavienių sričių (pavyzdžiui, politikos reformų ir (arba) demokratizacijos, rinkos integracijos, didesnio judumo ir tiesioginių žmonių ryšių bei sektorių bendradarbiavimo) laimėjimai. Ji taip pat padeda priartinti pereinamojo laikotarpio šalis ir visuomenes prie ES, puoselėjamomis vertybėmis ir standartais paremdama jų reformų pastangas ir apskritai padėdama plėtoti tinklus, kuriais tos šalys ir visuomenės susiejamos su ES ir kitais partneriais. Tai politika, kuria tiek ES, tiek jos partneriams padedama užtikrinti ir išsaugoti demokratiją, laisvę, gerovę ir saugumą. Nors

¹² JOIN(2013) 30 *final*, *ES visapusiškas požiūris į išorės konfliktus ir krizes*.

būtina nuolat atidžiai analizuoti šios politikos ir jos priemonių priimtinumą ir tinkamumą, yra pagrįstų priežasčių ES santykius su kaimyninėmis šalimis ir toliau grįsti šios politikos įgyvendinimu ir ateinančiais metais.

Drauge ES turi dėti pastangas, kad užtikrintų didesnę nuoseklumą su ES politiniais tikslais, ir dar geriau apmąstyti krizių prevencijos ir reagavimo į sparčiai kintančias aplinkybes būdus, pritaikydama savo sprendimų priėmimo procedūras ir, prireikus, naudodama papildomas politikos priemones. Itin daug dėmesio ES ir valstybės narės turėtų skirti ES pasirengimui tinkamiau reaguoti į įvykius kaimyninėse šalyse ir atsižvelgti į kintančius šalių partnerių poreikius.

ES tikslas – užtikrinti, kad EKP būtų aktuali ir veiksminga visoms šalims partnerėms, įskaitant susiduriančias su spaudimu ir konfliktais. EKP turi veiksmingai prisidėti prie konfliktų prevencijos, valdymo ir sprendimo, taip pat teikti tinkamų paskatų partneriams.